

הלילה שעושה סדר: ארבע נקודות אור על ההגדה וליל הסדר

ביל גייטס חיפש מנכ"ל למשרה הנחשקת של ניהול מייקרוסופט אירופה. הוא ערך כנס לאיתור מועמדים והתקבצו 5000 איש משדרת הניהול האיכותית של אירופה. ביניהם ישב יהודי טוניסאי שגר בצרפת בשם מוריס כהן, הוא לא ניהל כלום בחייו אבל בא לנסות את מזלו.

ביל גייטס הכריז: מי שקיבל פחות מ-600 נקודות במבחן הפסיכומטרי יעזוב את האולם. 2000 איש קמו ומוריס כהן נע בחשש בכיסאו. הוא לא סיים בית ספר תיכון, אבל נשאר לשבת. מה יכול לקרות.

ביל גייטס הכריז שוב: מי שאינו בקי בתוכנת ++C יעזוב את האולם. עוד 2000 איש קמו אבל מוריס כהן אומר לעצמו יהיה בסדר. ביל גייטס הכריז בפעם השלישית: מי שלא ניהל צוות בן לפחות מאה עובדים יעזוב את האולם. עוד 500 איש עזבו ומוריס כהן נותר במקומו. הוא לא ניהל אפילו חנות מכולת אבל מה יש להפסיד.

ביל גייטס פנה אל 500 הנותרים: מי שאינו מדבר קרואטית עתיקה יעזוב את האולם. 498 איש יצאו ורק מוריס כהן ועוד אחד נשארו. ביל גייטס פנה לשניהם וביקש לנהל ביניהם שיחה קצרה בקרואטית. מוריס כהן החוויר אבל לא התבלבל. הוא פנה לאדם לידו ושאל: "מה נשתנה הלילה הזה?" ההוא ענה: "שבכל הלילות אוכלים חמץ או מצה"...

להיות יהודי זה להשתתף בסעודת ליל הסדר. בארץ, ברחבי העולם ובכל נקודה על פני הגלובוס יהודים מתקבצים בליל פסח כדי לחגוג בחברת המשפחה את הלילה בו הפכנו לעם. סקרי דעת קהל מעידים כי (לפחות בארץ) חגיגת ליל הסדר היא המצווה המקוימת ביותר, אחרי ברית מילה. כמעט אי אפשר למצוא בעלי משפחות בישראל שיעבירו את הערב הזה לבדם, ללא יין וללא מצות.

כיון שכך אנו רוצים לקיים היום שיעור במתכונת שונה מהרגיל ולהציע כמה נקודות אור לליל הסדר, כאלו שכל אחד ואחת יכולים להעביר הלאה בסעודת החג. לא נעסוק כרגיל בסוגיה אחת מרכזית, אלא נעורר כמה נקודות הממלאות את הלב בתחושת אמונה, ביטחון, חרות ואהבת ישראל.

א. מי שמאמין לא מפחד: למה נקרא הלילה "ליל הסדר"?

ליל פסח הוא שונה ומיוחד כבר בשם שניתן לו: "ליל הסדר". הוא לא נקרא כרגיל "ליל פסח" או "ליל החג", כמו "ליל ראש השנה" או "ליל שבועות" אלא "ליל הסדר". בהתאם לכך נהוג בקהילות ישראל לומר בגמר הסדר: "חסל סידור פסח".

הביטוי הזה מופיע לראשונה ב"ספר האורה", חיבור הלכתי המיוחס לרש"י.

1. ספר האורה (רש"י) עמוד 37: בפסח אם אין לו יין מקדש על הפת ואינו אוכל עד שיסדור הסדר. **תוספות פסחים קיד,א:** הרב יוסף עשה בסדרו.

בפשטות, פירוש הביטוי "סדר" הוא על שם "סדר הסימנים" המצויין בתחילת ההגדה. קריאת ההגדה מתחילה עם סדרת "סימני החג", "קדש", "ורחץ" וכו', שהם תמרורי ההכוונה שלנו לאורך הסדר הארוך. ולכן הלילה כולו נקרא "סדר" על שם הסדר שיש בו עצמו.

ובכל זאת אפשר עדיין לשאול: למה דווקא הביטוי "סדר"? הנה בליל ראש השנה יש סדר ארוך של אמירת ואכילת סימנים, ממש כמו בליל פסח, אך הם לא נקראים בשום שם מיוחד? לאידך, בליל

שבועות יש סדר מיוחד של לימוד, אך הוא נקרא בשם "תיקון" ולא "סדר"? ובכלל, מדוע לא נקרא בשם "סדר" גם לאירועים אחרים המצריכים ידע וארגון כמו רצף התקיעות בראש השנה?

כמה מפרשים לאורך הדורות כתבו פירושים מעמיקים יותר למילה "סדר". התפארת שלמה מראדומסק, שהיה אדמו"ר חשוב בפולין לפני כ-150 שנה, מעניק פירוש חסידי נהדר.

תפארת שלמה מראדומסק: לימוד התורה מורכב מארבעה רבדים: פרד"ס. ראשי תיבות פשט, רמז, דרוש וסוד. וכל מצווה או מנהג יהודי מיוסדים על כל ארבעת ההיבטים האלו. הביטוי "סדר" הוא ראשי תיבות "סוד, דרוש, רמז", ללמדנו שאל לנו להסתפק בלילה הזה רק בפשט המנהגים אלא לצלול אל תוך עומקם ולהבינם בכל הרבדים והסודות הטמונים בהם.

המהר"ל מפראג, שקדם ב-300 שנה לתפארת שלמה, מעניק פירוש אחר, מרומם מאין כמותו אודות קריאת השם "סדר": הלילה הזה מעניק את המתנה החשובה ביותר בחיים: את ההבנה **שבעולם יש סדר**. למרות שהחיים נראים כמו ג'ונגל פראי - מה שגורם לכולנו לקום בבוקר עם דפיקות לב איזה טרדות יפגשו אותנו היום חלילה - ליל פסח מעניק לנו תשורה עצומה: את ההבנה שאנו יושבים על אדמה יציבה ומוצקה, העולם הזה מנוהל מהתחלה ועד הסוף בהשגחה עליונה.

בואו נקרא את המדרש הבא:

בראשית רבה לט,א: 'ויאמר ה' אל אברם לך מארצך' – אמר רבי יצחק: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת [בנין בוער], אמר: תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג [שאינו מכבה את השריפה]?! הציץ עליו בעל הבירה ואמר: אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג?! הציץ עליו הקב"ה ואמר: אני הוא בעל העולם.

כמובן, זהו מדרש תמוה: וכי היו לאברהם ספקות האם יש לעולם מנהיג?! הרי הדו-שיח הזה התרחש כשאברהם היה כבר בן 75, הרבה אחרי "בן שלוש" או "בן ארבעים" בהן הכיר אברהם את בוראו?

מוסברת במפרשים נקודה עמוקה: בכל אדם יש אמונה טבעית באלוקים - אך האמונה הזו מתערערת לנוכח ה"הבירה הדולקת". כשאברהם ראה את הבורות, את עבודת האלילים, את חוסר הצדק, את הסבל ואת הכאב, עלו בו תהיות: כיצד זה יתכן? מי אחראי לתוהו ובוהו? איפה אלוקים כשכואב לנו? לכן הציץ עליו בעל הבירה ואמר: "אני הוא בעל הבירה". דע לך **שיש סדר בבלגן**. העולם הזה מנוהל בהשגחה עליונה ואפילו עלה נושר ברוח אינו מרחף שלא לפי התכנית האלוקית. ואם הקב"ה הוא הבמאי – אפשר להיות רגועים, לגמרי.

ההוכחה הטובה ביותר לכך היא **הלילה הזה**. נחשוב רגע: לפני 3200 שנה יצא עם של עבדים מהאימפריה האדירה במצרים אל המדבר הגדול. מיליוני אנשים יצאו ללא אוכל, ללא מים וללא שום הגנה צבאית – איזה סיכויי הישרדות היו להם? מבחינה סטטיסטית מי היה אמור להתקיים היום - האימפריה האדירה או קבוצת העבדים האומללים?

בואו נמשיך: כל אחד מהיושבים כאן יעצור רגע את המרוץ של החיים ויעשה חשבון אודות הסבים והסבתות שלו, בגרמניה או במרוקו, בצרפת או בטוניס. איזה סיכוי היה להם לשרוד מאות שנות גלות בין מיליוני שונאים? איזה סיכוי היה לאמונה היהודית לשרוד בין דעות ההבל מסביב? אם כן, כל קורות הלילה הזה - מאז יציאת מצרים ועד היום הזה - מלמדים שהעולם נראה אמנם כמו ג'ונגל אך מאחורי הכול יש מפעיל ומארגן שמסדר הכול לטובה.

מהר"ל גבורות ה': רמז בתוכו כי כל מה שאירע לבני ישראל מאז נעשו לעם ביציאתם ממצרים ועד היום - אין בו מקרה, כי אם כל הקורות הן בסדר ובהשגחת הבורא.

הנה סיפור מופלא: בשנת תשמ"ט (1989) החלו להיבקע סדקים ראשונים במסך הברזל הקומוניסטי שהפריד במשך שבעים שנה בין מדינות ברית המועצות לעולם המערבי. שלטון הנשיא גורבאצ'וב הזמין

משלחת רבנים מהארץ לבקר בפעם הראשונה במוסקבה ובפטרבורג. בין המשתתפים הנכבדים, היה הרב ישראל מאיר לאו, כרב העיר תל אביב-יפו.

המארחים לקחו את הרבנים לבית כנסת קטן, צריף מט ליפול בשם "מארינה רושצ'ה". בכל שבעים שנות הרדיפה היה המקום בבחינת 'אי של גבורה'. התקיימו בו מנייני תפילה והוא היווה מקום התכנסות לנשמות היהודיות שלא היו מוכנות לוותר לשלטון הרשע. את פני משלחת הרבנים, קיבלו כמה זקנים ישישים, חסידי חב"ד, שהחזיקו את המקום במסירות נפש לאורך השנים.

הרב לאו הביט מסביב והבחין כי על עמוד התפילה, כתוב פסוק שונה מהרגיל: "אנא ה' מלטה נפשי", מתוך תפילת ההלל. הרב לאו התפלא, הוא מכיר את המנהג לכתוב: "דע לפני מי אתה עומד" או "שוויתי ה' לנגדי תמיד", והנה פסוק אחר: "אנא ה' מלטה נפשי". הזקנים במקום - שחלקם עוד זכרו את הימים שלפני מהפכת 1917 - הסבירו כי אבותיהם התכוונו לשאת בכך תפילה, כי אף אם הגוף יישלח למחנה עבודה, ישרף או יירה באקדח, הנפש היהודית לא תכבה.

חלפו כמה חודשים וקבוצת צעירים קומוניסטיים מ'אגודת הסופרים הסובייטים', העלתה את המקום באש. הוא הפך לעיי חורבות. חלפו כמה שנים והרב לאו בשבתו כרב ראשי לישראל, קיבל הזמנה משלוחי חב"ד במוסקבה להשתתף בטקס הנחת אבן פינה לבית כנסת חדש על גחלי המקום הישן.

הרב לאו כאב את החורבן וההרס מהמקום אותו זכר מביקורו הקודם, אך רגע לפני שעלה לשאת את נאום, ניגשו המארחים השלוחים והדהימו אותו. הם הציגו לו חפץ קטן, אוד יחיד מוצל מאש השריפה: עמוד התפילה של החזן ועליו הכיתוב: 'אנה ה' מלטה נפשי'...

נסיים את הרעיון בווארט נהדר: המילה "דאגה" מורכבת מארבע אותיות עוקבות – א, ג, ד, ה, חוץ מהאות ב' שחסרה באמצע. מדוע דילגו עליה? משום שהאות "ב" מזכירה את המילה "ביטחון" ואיפה שיש ביטחון – אין דאגה. אם יש דאגה – ברור שצריך להתחזק במידת הביטחון.

אפשר לדמות זאת לאדם שמבקר ב'לונה פארק' ועולה על רכבת הרים מסחררת. הוא עולה ויורד במהירות, הקרביים מתהפכים והראש מסתחרר, אך מלבד צווחות אדרנלין אין בו בהלה אמיתית. אין בו פאניקה. מדוע? כי הוא **סומך על המפעיל**. הוא יודע שהמתקן אינו יותר משעשוע למבקרים. זה מותח, זה מסעיר, זה מטריף – אבל לא באמת מפחיד. כך נראית תפיסת החיים של האדם המאמין. הוא חווה טלטלות ותהפוכות בחייו, הוא עובר מסלול חיים שרכבת הרים נראית כמו טיול אחר-צהריים לידו, אך אין בו דאגה ובהלה. הוא בוטח ב'מפעיל המיומן' של היקום שסולל את דרכי החיים לטובה.

ב. תהיה בן אדם: למה לא מברכים על אמירת ההגדה?

יש שאלות בסיסיות שמלוות את עולם הפרשנות והפסיקה כבר אלפי שנים. כדאת היא השאלה הפשוטה והמתבקשת הבאה: **למה לא מברכים ברכת המצוות בפתח ההגדה?**

מדוע ההגדה אינה נפתחת כרגיל בברכה: 'אשר קדשנו במצותיו לקרוא את ההגדה?' זאת הרי מצוות עשה מן התורה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו כמו שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא?" במה שונה ההגדה מקריאת ההלל שנפתחת ב"אקבו"צ לקרוא את ההלל" או קריאת המגילה בפורים: "אקבו"צ על מקרא מגילה", ואפילו קריאת התורה השגרתית מתחילה בברכת "אשר בחר בנו?"

הרא"ש עונה תשובה פשוטה וברורה (מובאת גם בהערות כ"ק אדמו"ר על ההגדה):

2. בשמים ראש המיוחס להרא"ש סימן קצו: מה ששאלתני מדוע אין מברכים על סיפור הגדה בליל פסח כדרך שמברכים על שאר מצוות? לא יעלה על הדעת לברך על הברכות והשבחות, כמו שאין מברכים שציוונו לברך ברכת המזון, וההגדה כולה קילוסים ותשבחות.

תקנת הברכה היא דווקא לפני **מעשה** של מצווה, משום שהמעשה כשלעצמו אינו אומר דבר ולכן צריך ברכה תחילה כדי לקדש את המעשה ולהגדיר שאנו עושים אותו משום מצוות ה'. אך ההגדה של פסח **מדברת בעד עצמה**. כל מילה בהגדה היא ברכה ושבח לקב"ה ובשביל מה צריך **לברך על הברכה**?

אולם בנוסף לכך ישנו פירוש נהדר בשם ה"שפת אמת" מגור. נקדים תחילה ונציין כי יש עוד מצווה חשובה שלא מקדימים לברך עליה: כיבוד הורים. לפני שמכינים כוס תה לאבא או אימא, לא מקדימים ומברכים את ה' על שזכינו לכבד את ההורים. מדוע?

במיוחד שיש קשר בין צמד המצוות הללו: שתיהן נועדו לשם הכרת הטוב לאלו שגמלו אתנו טובה. כיבוד הורים הוא החזר טובה להורים שהביאונו עד הלום וכן קריאת ההגדה היא ביטוי של תודה עמוקה לקב"ה על הניסים במצרים. ולכן השאלה היא: מדוע אין מברכים על הכרת הטוב?

אומר השפת אמת רעיון כזה: חז"ל רצו ללמד אותנו שהכרת הטוב צריכה להיות פעולה **ספונטאנית** אצל יהודי, כזאת הנעשית מעצמה עד שאי אפשר אחרת. אם נתקן ברכה על הכרת הטוב, יהודי יכול להכיר טובה רק משום שהוא 'נעבאך' **מצווה בכך**, "אשר קדשנו במצוותיו וצונו!" אבל הוא מצד עצמו אינו רואה בכך הצדקה. לכן חז"ל השאירו את המצווה בלא ברכה, כדי להרגיל אותנו לזרום כבני אדם, מענטש, כאלו שאינם מסוגלים לשכוח את מי שעשה עימם טובה.

בשם השפת אמת מגור (כלי חמדה דברים קונטרס אחרון): אין מברכים על סיפור יציאת מצרים, משום שגם מצד השכל אנו חייבים להודות ולהלל ולכן לא שייך לומר "וצונו", משום שגם אם לא ציונו היינו חייבים לעשות כן על פי השכל.

וכמובן, הרעיון הזה נושא חשיבות עצומה: הכרת הטוב היא **שורש המידות הטובות**. אדם שמתרגל להכיר טובה, לא ישכח לעולם את החסדים שעושה עמו הקב"ה. הוא יהפוך להיות אדם מאמין, בוטח ומלא שמחת חיים. וכך בין בני האדם עצמם: בני זוג שיש ביניהם הכרת טובה ושימת לב על כל החסד שמקבלים זה מזה – לא יגרמו חלילה צער זה לזה. וכך ילדים שמתרגלים לציין את החסד שקיבלו מההורים, לא יהפכו לעולם להיות כפויי טובה וכאלו שמקבלים דברים כמובנים מאליהם.

הרבי מליובאוויטש היה סמל להנהגה כזו של הכרת הטוב. אחת המילים השגורות על לשונו הייתה: **אדייניק (תודה)**. כל אדם שהעניק לרבי מתנה כלשהיא זכה מיד להכרת טובה, והיו כאלו שהרבי שב והודה להם במשך שנים ארוכות. אחד האנשים שזכו לכך במיוחד היה החסיד ר' זלמן ווילנקין.

כאשר הרבי היה ילד בדנייפרופטרובסק, שימש הרב וילנקין כמורה שלו. חלפו מאז שישים שנה! והרב וילנקין זכה לצאת מרוסיה ולהגיע לאמריקה. הוא נכנס לפגישת יחידות אצל הרבי, אך הרבי עמד והציע לו כיסא לשבת. הרב ווילנקין סירב לשבת, אך הרבי הגיב: 'אם אתם תעמדו - גם אני אעמוד'. וכך נמשכה כל היחידות במשך שעה שלמה, כאשר הרבי והחסיד עומדים זה מול זה.

הרב וילנקין היה באותם ימים מבוגר וחולה ולא היה יכול להשתתף בהתוועדויות הרבי עד סיומן. הוא היה יוצא באמצע ההתוועדות מדלת צדדית, אך הרבי היה קם מעט עד שהוא יצא ועזב את האולם. כשהרב וילנקין נפטר, הרבי נסע לבית החיים ללוות אותו והודיע שהוא ישלם את המצבה בעצמו ואילו בני המשפחה ישתתפו עברה רק בדולר אחד (עיתון כפר חבד 1678).

אך בכך לא די: הכרת הטוב של הרבי נמשכה גם בדור הבא והרבי העניק יחס מיוחד לילדיו (ראו שם). הבת שלו, גברת דינה דוברבסקי, עברה ניתוח קשה והאכילה והשתייה דרך הפה הייתה כרוכה בייסורים עברה. פעם קרא הרבי לבעלה ונתן לו רבע בקבוק 'משקה', באומרו שיחלק מעט כאן והיתה "בין בני המשפחה". היה ברור שהכוונה היא לתת לאשה החולה מהמשקה. המשפחה הלכה לבית הרפואה ומצאה רגע שהרופאים לא ראו ומזגו בגרונה מעט משקה. למרבה הפלא הוא נבלע ללא כאב. כשראתה זאת, בקשה מהרופאים להתחיל להאכילה דרך הפה ומאותו רגע הכול עבר בקלות...

ג. מיהו יהודי: למה אליהו הנביא בא לבקר בליל פסח?

אחד הדברים המעניינים והייחודים בליל פסח הוא האורח החשוב שבא לבקרנו בסעודת הסדר. לפי המסורת, אליהו בא להסב עם כל משפחה יהודית סביב הגלובוס ובקהילות רבות נהוג בחלקו האחרון של הסדר למזוג כוס מיוחדת לאליהו הנביא.

השאלה היא מה הקשר בין אליהו הנביא לליל הסדר? מה מטרת בואו? ומדוע הוא בא דווקא הלילה ולא בליל שבועות או בליל ראש השנה?

ביאור פשוט אומר כך:

3. הרב משה חאגיז (מרבני ירושלים לפני כ-200 שנה) מובא בהגדת הרבי מלובאוויטש: מוזגים כוסו של אליהו, כי אליהו הוא המעיד שישראל מקיימים מצוות מילה המעכבת בפסח, שנאמר: 'וכל ערל לא יאכל בו'. ויש להמתיק עם המדרש, שישראל מלו עצמם באותו לילה שיצאו ממצרים ואכלו הפסח.

ההלכה היא שאסור לאכול מקרבן הפסח למי שאינו נימול, ולכן לפני שעוברים לאכול את האפיקומן שהוא לזכר קרבן הפסח, עלינו לוודא שכל היושבים סביב השולחן הם נימולים. העד היחיד לכך הוא אליהו הנביא, משום שהוא הרי מבקר בכל ברית מילה ולכן אליהו בא להעיד כי המסובים כאן מוכרים לו והוא נכח בברית המילה שלהם... הרבי מוסיף כנ"ל כי כך היה בליל פסח הראשון: בני ישראל לא יצאו ממצרים ואכלו את הפסח עד שהקדימו ומלו את עצמם.

אבל שמעתי ביאור שונה ומרטיט: ההגעה נועדה עבור אליהו הנביא עצמו. הוא בא להיווכח באופן ישיר על עומק הקשר של יהודי לקב"ה. הוא בא להשתכנע כי אסור להתיימשך מיהודי. יהודי יכול 'ללכלך' רק פרטים בקשר אל הקב"ה, אך אינו יכול ואינו רוצה להיפרד מעצם הקשר עם הקדושה.

ישנה עובדה מופלאה: ברית מילה והשתתפות בסדר פסח הן שתי המצוות המקוימות ביותר בעם ישראל. גם יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, מקפידים למול את בניהם ולקיים סדר פסח. מהי באמת הסיבה לזה? הם עצמם אינם יודעים, אבל הנשמה שלהם יודעת.

שתי המצוות הללו מבטאות את ההגדרה העצמית "מי אני". את עצם הזהות היהודית. ברית מילה היא הסימן הנצחי בבשרנו להיותנו קשורים לקב"ה בברית עולם, ואילו מצוות הפסח מסמלת את הניתוק השלילי מהאלילות המצרית. כידוע שהכבש היה העבודה זרה של מצרים ולכן שחיטת הכבש מסמלת את ההתנתקות מכל המזלות והכוחות העליונים וההדבקות המוחלטת בקב"ה. כיון שכך, גם יהודי שהולך ומתנתק חלילה בפרטים – אינו רוצה ואינו יכול לנתק את עצם היותו יהודי.

ולכן אליהו הנביא נשלח לראות זאת בצורה ישירה. מובא במדרש כי אליהו הנביא היה נביא זעם וגבורה שקטרג על בני ישראל. לאחר שברח מאימת המלך אחאב הוא הקפיד על ישראל שעובדים את הבעל וגזר שלא ירד גשם במשך שלוש שנים. ולכן הקב"ה מצווה אותו לבוא לכל ברית מילה כדי לראות במו עיניו שיהודי הוא יהודי הוא יהודי. בדיוק מאותה סיבה, אליהו מוזמן גם לסדר פסח הפופולארי, שכן שתיהן הן העדות המוחלטת כי יהדות היא מהות שאי אפשר להתנתק ממנה.

הנה סיפור מופלא שמשלב את שתי המצוות הללו יחד – ברית מילה ופסח (מתוך הגדת הרב לאו): אחרי שנפתחו שערי ברית המועצות בתחילת שנות התשעים ויותר ממיליון עולים הגיעו לארץ, החל אתגר חשוב של בירור יהדות. מעשה באדם בן 42 שנכנס לבית הדין הרבני בתל אביב וביקש להוכיח שהוא יהודי. בראש הרכב הדיינים ישב הרב ישראל מאיר לאו, בשבתו כרב וראב"ד תל אביב וביקש להוכיח את יהדותו. האיש הביא עמו שני עדים: אחד העיד כי השתתף בברית המילה שלו לפני 42 שנה, והשני היה חסיד חב"ד זקן שסיפר את הסיפור המדהים הבא:

הוא אינו מכיר אישית את האיש, אבל הכיר היטב את אימא שלו. היא עבדה כמנהלת מחלקה בבית רפואה במוסקבה, היא כלל לא הייתה דתית, אך הקפידה בקנאות על מצווה אחת. מדי יום הייתה מעשנת שתי קופסאות סיגריות ובלילה הייתה לוקחת סיגריה אחת ומניחה בשקט תחת המיטה שלה

בתוך קופסת חיסכון. כך נהגה בכל לילה ולילה. אחרי פורים, הייתה מוציאה את 365 הסיגריות שהתקבצו במשך השנה ומביאה אותם אלי הביתה. אני הייתי מוכר את הסיגריות בשוק השחור, קונה כמה קילו קמח ואופה עבודה בקפדנות מצות מהודרות לליל הסדר, ללא חשש קל של חמץ.

הרב לאו התרגש מהסיפור וביקש לשוחח עם האימא: הוא חייג אליה לרוסיה ואמר כך: "אני חוגג את ליל הסדר ערב אחד בשנה, את חגגת אותו 365 יום בשנה"...

ליקוטי שיחות טז/117: טרם יצאו ישראל ממצרים היה עליהם לקיים שתי מצוות: דם פסח ודם מילה. ויש לומר שדם מילה נועד להכניס אותם באופן חיובי בברית עם הקב"ה, עשה טוב, ואילו דם פסח נועד לעקור את היותם 'שטופים באילילים', ועל ידי ששחטו את הפסח, ועוד לאחר שהחזיקו אותו בביתם כמה ימים - נעקרה מהם אותה אמונה זרה.

פרקי דרבי אליעזר כט: עמד אליהו וברח לו להר חורב... ושם נגלה לו הקב"ה. אמר לו: מה לך פה אליהו? ענה אליהו: 'קנא קנאתי לה' אלוקי צבאות כי עזבו בריתך מבני ישראל'. אמר לו הקב"ה: לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גלוי עריות שנאמר 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', וכאן קנאת. חייך שאין עושים ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים לעשות כיסא אחד מכובד למלאך הברית, שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית.

ד. אל תחששו להקריב: למה החג נקרא "פסח" ולא "מצות"?

כעת אנו רוצים לגשת אל נקודה מעמיקה יותר, מתורת הרבי מליובאוויטש, שהיא מלאת השראה אל כל השנה כולה ונוגעת בצורה רחבה לכל שטחי החיים.

היהדות מעניקה משמעות מיוחדת לשמות. שם הוא אינו רק מספר זהות, אלא סוג של כרטיס ביקור. הוא משקף את האופי של האדם נשוא השם או את המאורעות העיקריים שיעברו עליו בחייו. השם "אדם", למשל, מסמל את היותו בא מה"אדמה". "נח" משקף את העובדה שבימינו הגיעה "מנוחה" לעולם. "אברהם" הוא "אב המון גוים" ויצחק מלמד כי בלידתו נעשה "צחוק" בעולם.

כך מספרים חז"ל על רבי מאיר, רבי יהודה ורבי יוסי, שהלכו בדרך ובכיסם סכום כסף גדול. בלילה עצרו לישון בפונדק והפקידו את הכסף ביד פקיד הקבלה במלון. רבי מאיר, לעומתם, שאל תחילה את שמו? "כידור", הוא השיב. רבי מאיר למד מכך שהוא טיפוס שלילי והשאיר את הכסף מתחת לכרית. בבוקר ניגשו רבי יהודה ורבי יוסי וביקשו את הכסף, אך זה הכחיש הכול וטען שאינו מכירם. הם רצו נרגשים לרבי מאיר ותבעו לדעת כיצד ידע להיזהר מהברנש הזה? השיב להם כי הקשיב לשמו: "כידור" – מה שהזכיר לו את הפסוק בפרשת ואתחנן: "כי דור תהפוכות המה, בנים לא אמון במ"...

וכאן עולה שאלה מרתקת לגבי השם של חג הפסח. התורה מכנה את החג בשם "חג המצות".

4. **שמות כג, טו:** את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות. ויקרא כג, ו: ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות הזה, שבעת ימים מצות תאכלו דברים טז, טז: שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר – בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות.

וכך בתפילת ובקידוש החג: ותיתן לנו ה' אלוקינו באהבה את חג המצות הזה.

אולם בכל הנוגע לתורה שבעל פה, שהיא שפת חז"ל בינם ובין עצמם, החג מכונה בשם חדש: "פסח". ודווקא כך התקבע בפי עם ישראל.

משנה פסחים ב, ב: חמץ של נוכרי שעבר עליו הפסח – מותר בהנאה ושל ישראל – אסור בהנאה.

והשאלה היא מה מונח כאן?

עונה הרבי כך: ליל הסדר מהווה מדי שנה את נקודת התחלת הקשר בין יהודים לקב"ה. אנו מתחילים מדי שנה מחדש את מסלול ההתחברות אל הקדושה ועושים זאת בצורה מעמיקה יותר מהשנה שלפניה. אולם כאן אנחנו נאנחים אנחה גדולה. משום שכל התחלה של קשר מצריכה מאתנו וויתור והקרבה על אזור הנוחות שלנו. אנו מחויבים לשנות הרגלים ולפתח קבלת עול אל מצוות ה'.

אך המטבע נושא גם צד שני: כאשר יהודי מתמסר אל הקדושה, הוא עובר לשחק במגרש שהוא הרבה יותר גדול ממנו עצמו. מאדם סופי ומוגבל, הוא הופך להיות קשור עם האין סוף. נצחי כמו האלוקים בעצמו.

ואלו שתי הפנים של החג: השלב הראשון בקשר עם הקב"ה הוא להיות בבחינת "מצה". המצה הדקה מסמלת וויתור, הקשבה והקרבה. איך דרך אחרת להתמזג עם הקדושה. ולכן התורה שדיברה על ראשית הקשר עם הקב"ה הדגישה דווקא את הפן הזה. אולם חז"ל רצו להדגיש דווקא את הפן ההפוך: "פסח". לאחר שוויתרנו על הדעות העצמיות שלנו והתמסרנו להיות עמו של הקב"ה, התרחש ה"פסח" – הדילוג והקפיצה מהקצה אל הקצה והתעלינו מעל כל אומה ולשון.

נאמר זאת כך: **בשביל לגדול – צריך קודם לקטון**. צמד השמות של חג הפסח בא ללמדנו כי כל **חיבור מתחיל בויתור**, אך לאיך, הוויתור אינו מקטין אותנו, אדרבה הוא **השחרור האמיתי**. זאת החירות המושלמת. ההקרבה ממזגת אותנו בתוך מציאות אלוקית שהיא היה הווה ויהיה כאחד.

עיבוד מליקוטי שיחות יז/71 ואילך: יציאת מצרים היא לידת עם ישראל, משום שאז נעשו לעם, וחשוב מכך, נעשו 'מציאות חדשה' של עבדי ה' שקיבלו את התורה בהר סיני. ואכן הסדר של יצירת מציאות חדשה מורכב משני שלבים: תחילה צריך להיות ענין של 'תעבדון', עבודה ויגיעה כדי לבטל את הציור הקודם (שהוא מנגד לתורה), אמנם הביטול הזה לא נועד לשבור, אלא להיפך, נעשה בהם שינוי שלא בערך, עד כדי חיבור מוחלט עם 'נותן התורה'. ואלו הם השמות של החג: חג ה'מצות' רומז על עונה וביטול, ראשית העבודה, ואילו ה'פסח' הוא מלשון דילוג שלא בערך שנוצר אצל עם ישראל.

בהזדמנויות אחרות הביא הרבי דבר מעניין: (התוועדויות תשיט ב/167) כל **צמיחה בטבע מתחילה בויתור**. וויתור משחרר אותנו מהקליפה והשריון החיצוני ומאפשר לנו להתמזג עם מציאות אחרת בצורה מושלמת: להפוך את ה"אני" ל"אנחנו". למשל, גרעין הנזרע באדמה כדי להצמיח עץ, חייב תחילה להירקב עד היסוד ורק אחר כך מתחיל תהליך של צמיחה. כך בעולם החי: ביצה המוציאה אפרוח, היא **משחירה מבפנים** לחלוטין לפני בקיעת האפרוח. וכך בעולמו של האדם: אדם יצירתי שרוצה לחוות רעיון חדש, עליו **לצאת מחוץ לקופסה**. כלומר, להתנתק תחילה מכל מסגרות החשיבה אליהן התרגל ולחשוב על הדברים בצורה חדשה לגמרי.

הרעיון הוא, אם כן, שוויתור הוא לא חולשה, הוא החירות האמתית. הוא ההתחלה של החיבור. כך למדנו רק בפרשת השבוע הקודם: "אדם כי יקריב" ופירשו חז"ל: "אדם כי יתקרב". הקרבה היא אינה רפיסות, היא שם הפועל של ה"קרבה". כשאנו מקריבים – אנו מתקרבים.

נסיים בתפילה מעומק הלב כי אחרי אלפי שנים של מסירות נפש והקרבה למען קיום מצוות ה', נזכה עוד בשנה זו לפריצת חומות הגלות ולגאולה אמיתית מכל המעיקים לשכינה ולאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**